

YABANCI DİLDE HAZIRLANAN BİR ÖĞRETMEN ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI*

ADAPTATION OF A TEACHER SELF-EFFICACY SCALE TO TURKISH

Mirac YILMAZ**, Pınar KÖSEOĞLU***, Cem GERÇEK****, Haluk SORAN*****

ÖZET: Davranışların oluşumunda etkili olan inançlardan biri de öz-yeterlik inancıdır. Bireyin motivasyon ve performansını etkileyebilen öz-yeterlik inancının öğretmenlerde saptanarak, geliştirilmesi etkili öğretim açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak, öz-yeterlik inancını ölçme amacıyla kullanılmakta olan araçlarla ilgili çeşitli problemler vardır ve geçerli, güvenilir yeni araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Schmitz ve Schwarzer tarafından 2000 yılında Almanya'da geliştirilen "Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği"nin Türkiye koşullarında geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır. Almanca olan orijinal ölçeğin farklı zamanlardaki güvenilirlik alfa değerleri .81 ve .76'dır. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi, Almanca eğitim görmüş uzmanlarca yapılmıştır. Daha sonra Türkçe'ye uygunluk, içerik ve ölçme değerlendirme açılarından da uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda düzenlemelerin yapıldığı ölçek, geçerlik ve güvenilirliğinin saptanması amacıyla farklı alanlardan 87 öğretmene uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda, uyarlanan Türkçe ölçeğin iki boyutlu olduğu, orijinal ölçekte 10 olan madde sayısının, Türkçe ölçekte 8 olduğu ortaya çıkmıştır. Uyarlanan ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa ile hesaplanmış, bütünü için alfa değeri .79 olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: öz-yeterlik, öğretmen öz-yeterliği, psikometrik ölçek uyarlama

ABSTRACT: One of the beliefs that affects the formation of behavior is self-efficacy. It is a very important point in effective education to determine and develop teachers' self-efficacy that may affect the motivation and performance of the individual. However, due to the problems in the means that are used to evaluate self-efficacy, a need for valid and reliable new means has occurred. The aim of this study is to evaluate the validity and reliability of Teacher's Self-Efficacy Scale that was developed by Schmitz and Schwarzer in 2000 in Germany for Turkey's conditions. Reliability alfa values of the original scale in German are .81 and .76. The scale was translated into Turkish by professionals who have a formal German education. The scale was also evaluated by professionals regarding its adaptability to Turkish and content. The scale, that has been re-formed was applied to 87 teachers in order to determine its validity and reliability. According to the results of factor analysis, the scale that is adapted to Turkish is two-dimensional and the number of items in Turkish scale is 8 whereas the number is 10 in original scale. The reliability of the adapted scale was figured by Cronbach alfa and the alfa value for the whole was found .79.

Key words: self-efficacy, teacher self-efficacy, psychometric scale adaptation.

1. GİRİŞ

Eğitimcilerin temel ilgi alanı olan davranışın, nasıl oluştuğu ve nelerden etkilendiği birçok araştırma konu olmuştur. Kişinin kendini algılamasını açıklayan kavramlardan biri olan öz-yeterlik inancının da davranışların anlaşılmasında önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Öğretmen ve öğrenci davranışlarını

* Bu makale 9-11 Eylül 2004 tarihlerinde Marmara Üniversitesi'nde gerçekleştirilen 6. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi'nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Bölümü, Biyoloji Eğitimi ABD-Ankara, mirac@hacettepe.edu.tr

*** Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Bölümü, Biyoloji Eğitimi ABD-Ankara, pakbulut@hacettepe.edu.tr

**** Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Bölümü, Biyoloji Eğitimi ABD-Ankara, cgercek@hacettepe.edu.tr

***** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Bölümü, Biyoloji Eğitimi ABD-Ankara, soran@hacettepe.edu.tr

açıklamak için kullanılabilen öz-yeterlik inancı üzerindeki araştırmalar, 1970’li yılların sonundan itibaren, geliştirilen çeşitli ölçeklerle devam etmektedir. Ancak, özellikle öğretmen öz-yeterliğini ölçmek amacıyla geliştirilen ve sıklıkla kullanılan ölçeklerde varolan bazı problemler, geçerli ve güvenilir yeni araçlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Henson, Kogan & Vacha-Haase, 2001; Tschanen-Moran, Hoy & Hoy, 1998). Öz-yeterliği ölçen araçların geliştirildikleri dillerin dışında kullanılabilmesinin, araştırma verilerini genişleteceği düşünüldüğünde, ölçek uyarlama çalışmalarının da ayrı bir önem taşıdığı söylenebilir. Ölçeklerin uyarlanması çabuk, kolay ve ucuz olduğundan tercih edilmekte ve kültür-dil ve etnik gruplar arası karşılaştırmalı araştırmalarda kullanılabilirler (Savaşır, 1994). Ölçek uyarlama çalışmalarının, başka çalışmalarla bütünleştiği ve yerel bir bilimsel araştırma yetkinliği içine yerleştiği takdirde daha anlamlı olabileceği ve bilgi üretimine katkıda bulunabileceği belirtilmektedir (Şahin, 1994).

Bu çalışmanın amacı, Schmitz ve Schwarzer tarafından 2000 yılında Almanya’da geliştirilen “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği”nin Türkiye koşullarında geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmak ve ülkemizde de kullanılabilmesini sağlamaktır.

1.1. Öz-yeterlik İnancı

Öz-yeterlik inancı, “bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinliği organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesine duyduğu inanç” olarak ifade edilmektedir (Bandura, 1994). Bandura’ya (1997) göre öz-yeterlik inancı, yeteneklerimiz üzerindeki inanca dayanır ve belirli amaçlara ulaşmak için belirli bir davranışı organize etmek ve onu gerçekleştirmek için gereklidir (Schmitz & Schwarzer, 2000). Öz-yeterlik inancı, birbiri ile etkileşim halinde olan başlıca dört bilgi kaynağına dayandırılmaktadır (Bandura, 1977, 1994; Yavuzer & Koç, 2002). Bunlar:

1. Performans Başarıları (Yapılan İşler ve Erişilen Hedefler): Bireyin giriştiği işlerde gösterdiği başarı onun daha sonra benzer işlerde başarılı olacağını göstergesidir. Dolayısıyla yaşanan başarı ödül etkisi yapmakta ve bireyi gelecekte de benzer davranışlara güdülemektedir.
2. Dolaylı Yaşantılar (Başkalarının deneyimleri): Pek çok beklenti diğer kişilerin deneyimlerinden kaynaklanır. Başka kişilerin başarılarını gözlemek, kişinin başarılı olabileceği beklentisine girmesini sağlayabilir.
3. Sözel İkna: Bir davranışın başarıyla yapılabileceğine ilişkin teşvik ve öğütlerle bireyin cesaretlendirilmesi, öz-yeterlik beklentilerinin değişmesine neden olabilir.
4. Duygusal Durum: Bireyin davranışa girişeceği sırada bedensel ve duygusal olarak iyi durumda olması girişimde bulunma olasılığını artırır.

Araştırmalarda, insanların davranışı gerçekleştirmeden önce, öz-yeterlik düzeylerine bağlı olarak, davranışla ilgili iyimser ya da kötümser düşüncelere sahip oldukları; bunun da davranışa hazırlanmalarını etkilediği belirtilmektedir. Ayrıca, öz-yeterliği yüksek insanların davranış yapıldıktan sonra öz-yeterliği düşük insanlara oranla daha fazla çaba gösterdiği ve bu çabalarını uzun süre sürdürdükleri bildirilmektedir. Buna bağlı olarak öz-yeterliği yüksek olan kişilerin engellerle karşılaştıklarında daha hızlı toparlanabildikleri ve hedeflerine bağlılıklarını sürdürdükleri ve öz-yeterliğin yüksek olmasının aynı zamanda insanların zorlayıcı ortamlar seçmesine, çevrelerini araştırmasına ya da yeni çevreler yaratmasına olanak verdiği de söylenmektedir (Bandura, 1977; 1994; Scholz, Dona, Sud, & Schwarzer, 2002).

1.2. Öğretmen Öz-yeterlik İnancı

Öz-yeterlik inancının, eğitim alanında, öğretmen etkinliklerindeki bireysel farklılıkları açıklamak amacıyla kullanılacağı ve öğretmen davranışını anlama ve geliştirmede önemli katkılar sağlayacağı bildirilmektedir (Enochs & Riggs, 1990; Riggs & Enochs, 1990). Öğretmen öz-yeterlik inancı, öğretmenlerin öğretme işlevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli davranışları gösterecekleri konusunda-

ki inanışları olarak tanımlanmaktadır (Atıcı, 2000). Öz-yeterlik inançlarına bağlı olarak öğretmenlerin öğretime harcadıkları çabanın, hedeflerinin ve istek düzeylerinin değiştiği bildirilmiştir (Tschannen-Moran & Hoy, 2001). Schmitz (2000), öz-yeterlik beklentisinin, meslek stresine karşı koruyucu bir faktör olduğunu belirterek, öz-yeterli öğretmenlerin mesleklerine daha çok yönelen ve memnuniyeti yüksek olan öğretmenler olduklarını söylemektedir.

Öz-yeterliği yüksek ve düşük olan öğretmenler arasında sınıf düzeni, yeni yöntemler kullanma, öğretim ve öğrenme zorluğu çeken öğrencilere dönütler gibi konularda davranış farklılıklarının olduğu ve bunun da öğrenci motivasyonu ve başarısını etkilediği ortaya çıkmıştır (Özkan, Tekkaya & Çakıroğlu 2002; Tschannen-Moran & Hoy, 2001). Etkin öğretimle öğrenmenin etkilenebileceğine inanan ve öğretme yeteneklerine güvenen öğretmenlerin, uzun süre sebat edeceği ve farklı dönütler vereceği belirtilmektedir (Gibson, & Dembo, 1984).

“Öğretmen öz-yeterliği” kavramı İngilizce konuşulan ülkelerde 20 yılı aşkın bir süredir kullanılmaktadır. Ashton ve Webb (1986) 1970’li yıllarda geliştirilmeye çalışılan ölçeklerden yola çıkarak öğretmen öz-yeterliğini Bandura’nın sosyal bilişsel teorisine dayandırmışlardır (Schmitz & Schwarzer, 2000). Gibson ve Dembo (1984) ise, öğretmen öz-yeterliğine ilişkin 16 maddeli bir ölçek geliştirmişler ve ölçeğin bir boyutunu sonuç beklentisi diğerini ise öğretmen öz-yeterliği olarak yorumlamışlardır. Ancak daha sonra, bu ölçeğin kavramsal açıdan zayıf olduğu ve özellikle sonuç beklentisi boyutuna ilişkin sorunların varlığı vurgulanmıştır (Schmitz & Schwarzer, 2000; Tschannen-Moran & Hoy, 2001). Günümüze dek popülerliğini korumuş olan bu ölçek farklı öğretmenlik alanları için kullanılmıştır (Riggs & Enochs, 1990). Ancak, ölçekte varolan kavram ve istatistik problemleri, geçerli ve güvenilir yeni araçlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Tschannen-Moran et al., 1998; Tschannen-Moran & Hoy, 2001). Schmitz ve Schwarzer (2000), kökenini sosyal bilişsel teoriye dayandırdıkları yeni bir öğretmen öz-yeterliği ölçeği geliştirmişlerdir.

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Çalışmaya, Ankara’da farklı okullarda görev yapan; 12 matematik öğretmeni (%13,8), 7 fizik öğretmeni (%8,0), 5 kimya öğretmeni (%5,7), 2 coğrafya öğretmeni (%2,3), 6 tarih öğretmeni (%6,9), 3 fen bilgisi öğretmeni (%3,4), 6 biyoloji öğretmeni (% 6,9), 3 Fransızca öğretmeni (%3,4), 16 İngilizce öğretmeni (%18,4), 1 Almanca öğretmeni (% 1,1), 13 Türk dili öğretmeni (%14,9), 3 din bilgisi öğretmeni (%3,4), 1 bilgisayar öğretmeni (%1,1), 2 sosyal bilgiler öğretmeni (%2,3), 1 felsefe öğretmeni (%1,1), 5 sınıf öğretmeni (%5,7), 1 resim öğretmeni (%1,1) olmak üzere toplam 87 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin % 78’ini kadınlar, % 22’sini erkekler oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğretmenlerin kişisel bilgileri sorulmuştur. İkinci bölümde Schmitz ve Schwarzer’in 2000 yılında öğretmen öz-yeterliğini belirleyebilmek amacıyla geliştirdikleri “öğretmen öz-yeterlik ölçeği” yer almaktadır.

Schmitz ve Schwarzer (2000) ölçeğin gelişiminde ilk olarak öz-yeterliğin öğretmenliğe olan etkilerinin anlaşılabilmesi için, öğretmenlerin yeterli olması beklenen farklı meslek alanlarını (mesleki başarı, öğrenciler, veliler ve arkadaşlarla olan sosyal etkileşim, stresle başa çıkma ve mesleki ilerleme) belirlemiştir. Belirlenen bu alanlar için 5 ile 9 arasında madde geliştirilmiş ve tekrar tekrar gözden geçirilmiştir. Bütün maddelerin öz-yeterlik için anlamlı bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Engellerle karşılaşılrsa bile bir şeyler yapabilmeyi öngören toplam 27 maddeden 6 madde “En sorunlu öğrencilere bile sınavlar için gerekli konuları öğretebilirim” şeklinde ifadeler içeren genel mesleki başarı alanını, 7 madde “Zor durumlarda bile ebeveynlerle iyi iletişim kurabilirim” şeklinde ifadeler içeren mesleğe yönelik sosyal etkileşim alanını he-

def almaktadır. Stresle ve duygularla başa çıkma alanını ölçen “Kendimi iyi hissetmediğim anlarda bile, derste öğrencilerle gerektiği gibi ilgilenebilirim” şeklinde ifadeler içeren 9 madde geliştirilmiş ve son olarak da yenilikçi davranışı ölçen “Yeni projelerle öğrencilerin ilgisini çekebileceğime inanıyorum” şeklinde ifadeler içeren 5 madde geliştirilmiştir. Ölçekte yer alan maddeler “4’lü Likert Tipi Ölçek” (bana uygun değil, bana nadiren uygun, bana çoğunlukla uygun, bana tamamen uygun) formundadır. İlk uygulama Almanya da yaşayan 273 öğretmene, ikinci uygulama ise yaklaşık bir sene sonra 276 öğretmene gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, Schmitz ve Schwarzer (2000) genel olarak öğretmenlerde kullanılabilen, 10 maddeden oluşan ekonomik bir ölçek geliştirmek amacıyla, içerik geçerliği ve deneysel sonuçlara bakarak maddelerin seçimini yapmışlardır. İki farklı zamanda uygulanan “Öğretmen öz yeterliği ölçeği”nin 10 maddesinin madde özellikleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Orijinal Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği Maddelerinin Ortalaması ve Madde Ayırıcılık Katsayısı

Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeğinin Maddeleri	\bar{x}_1	r1	\bar{x}_2	r2
1. Çabalarsam sorunlu öğrencilerle iyi bir iletişim kurabileceğime kesinlikle inanıyorum	3.22	.53	3.23	.45
2. Zor durumlarda bile ebeveynlerle iyi bir iletişim kurabilirim.	2.97	.51	3.09	.40
3. En sorunlu öğrencilere bile sınavlar için gerekli konuları öğretebilirim.	2.34	.49	2.54	.43
4. Gelecekte öğrencilerin bireysel sorunlarına daha iyi eğilebileceğime eminim.	2.76	.50	2.91	.34
5. Dersim bölünse bile kesinlikle gerekli soğukkanlılığı koruyabilirim.	2.87	.46	2.97	.41
6. Kendimi iyi hissetmediğim anlarda bile, derste öğrencilerle gerektiği gibi ilgilenebilirim.	2.93	.43	2.99	.29
7. Öğrencilerimin gelişimi için ne kadar uğraşsam da, bu konuda fazla mesafe kat edemeyeceğimi biliyorum.	2.73	.36	2.80	.41
8. Uygun olmayan öğretim yapılarını değiştirecek yaratıcı fikirler geliştirebileceğime inanıyorum.	3.13	.44	3.13	.47
9. Yeni projelerle öğrencilerin ilgisini çekebileceğime inanıyorum.	3.03	.64	2.97	.56
10. Yeni gelişmeleri, bunlara şüpheyle bakan meslektaşlarıma aksine uygulayabilirim.	2.63	.57	2.63	.49

İlk uygulamaya 258 öğretmen ikinci uygulamaya ise 244 öğretmen katılmıştır. İlk ölçüm için α .81 ikinci ölçüm için α .76 şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmacılar, ölçekten elde edilen deneysel sonuçların, genel öz-yeterlik ve diğer psikolojik yapılarla makul bir ilişki içinde olduğunu ve bunun ölçeğin geçerliği ile ilgili bilgi verdiğini bildirmişlerdir (Schmitz & Schwarzer, 2000).

Schmitz ve Schwarzer (2000), iki farklı zamanda uygulanan “Öğretmen öz-yeterlik ölçeği”nin merkezi eğilim ölçülerini ve t testi sonucunu vermişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2: Orijinal Öğretmen Öz-yeterliği Ölçeğinin Merkezi Eğilim Ölçüleri ve t Testi Sonucu

Uygulama	\bar{x}	S	Mod (Tepe değer)	Medyan (Ortanca)	t	p
I. Zaman	28.53	4.60	28.00	28.00	1.14	.26
II. Zaman	29.07	3.86	30.00	29.00		

p<.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi ilk uygulamaya da ölçeğin ortalaması 28.53, standart sapması 4.60, tepe değeri ve ortancası 28.00 dir. İkinci uygulama da ise ortalama 29.07, standart sapma 3.86, tepe değer 30.00 ve ortanca 29.00 dur. İki uygulamanın ortalamalarını t testi ile karşılaştırmışlar ve bir fark bulamamışlardır (t: 1.14, p<.05; p: .26).

Ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesinde geri-çevirme yöntemi kullanılmıştır (Savaşır, 1994). Öğretmen öz-yeterliği ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmak amacıyla, ölçek öncelikle Almanca eğitim görmüş 1 dil ve 4 eğitim alanı uzmanından oluşan 5 kişilik grup tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Yapılan çeviriler karşılaştırılmış ve ölçek, önceki çalışmaya katılmayan 1 dil, 2 eğitim alanı uzmanı tarafından orijinal dile çevrilmiştir. Daha sonra Türkçe ve Almanca metinler karşılaştırılarak maddelerin çevirisine karar verilmiştir. Çevirisi yapılan ölçek Türkçe’ye uygunluk, içerik ve ölçme değerlendirme açılarından uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda ölçek üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2.3. İşlem

Türkçe’ye çeviri çalışması yapılan ölçek, geçerlik ve güvenilirliğinin saptanması amacıyla farklı branşlardaki öğretmenlere cevaplamaları için dağıtılarak, uygulanmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek amacı ile temel bileşenler analizi (principle component analysis) kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Yorumlamada açıklık ve anlamlılık sağlamak amacı ile varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2002). Her bir maddenin kişileri ayırt etme gücünü belirlemek üzere madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek üzere Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı kullanılmıştır. Faktör puanları arasındaki ilişki Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Ölçekte yer alan faktörlerin puanlarını betimlemek amacı ile ise ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek puan ve ortanca kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Schmitz ve Schwarzer tarafından 2000 yılında Almanya’da geliştirilen “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği”nin Türkiye koşullarında geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmak amacı ile geliştirilen Türkçe ölçeğin madde toplam korelasyonları ve faktör yükleri tablo 3 de verilmiştir.

Tablo 3: Türkçe Ölçeğin Madde Toplam Korelasyonu, Faktör Yükleri

Madde No	Madde Toplam Korelasyonu	Döndürme Sonrası Yük Değeri		
		Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
1	.113	.330	.0063	-.813
2	.367	.703	.0831	.264
3	.244	.580	.143	.447
4	.482	.647	.284	-.01205
5	.464	.707	.169	-.0758
6	.474	.774	.102	-.0818
7	.108	.228	.0332	.464
8	.321	.131	.779	.0382
9	.299	.0994	.795	-.00947
10	.420	.263	.830	.0806

Tablo 3 incelendiğinde 10 maddenin üç faktör altında toplandığı belirlenmiştir. 1. 2. 3. 4. 5. 6. maddelerin 1. faktörde, 8. 9. ve 10. maddelerin 2. faktörde, 7. maddenin ise 3. faktörde yer aldığı görülmekte-

dir. Madde toplam korelasyonları incelendiğinde 1. ve 7. maddenin madde toplam korelasyon değerleri oldukça düşüktür ve bu maddelerin ölçekten çıkarılması daha uygun olacaktır.

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .49 dur.

1. ve 7. madde ölçekten çıkarılarak kalan 8 madde için aynı analizler tekrarlanmış ve sonuçlar tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Türkçe Ölçeğin Madde Toplam Korelasyonu Faktör Ortak Varyansı, Faktör-1 ve 2 Yük Değerleri

Madde No	Madde Toplam Korelasyonu	Faktör ortak varyansı	Faktör-1 yük değeri	Döndürme Sonrası Yük Değeri	
				Faktör-1	Faktör-2
2	.485	.542	.630	.732	.085
3	.471	.460	.614	.662	.148
4	.556	.512	.700	.644	.313
5	.499	.520	.644	.708	.139
6	.519	.586	.659	.759	.097
8	.440	.623	.575	.123	.779
9	.438	.634	.568	.107	.789
10	.596	.765	.719	.263	.834

Açıklanan varyans Toplam: % 58, Faktör-1: % 32, Faktör-2: % 26

Tablo 4 incelendiğinde 1. ve 7. maddeler çıkarıldığında madde toplam korelasyonlarının .438 - .596 arasında değiştiği ve yükseldiği görülmektedir “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği” nin iki faktörlü olduğu belirlenmiştir. Önemli olarak belirlenen faktörlerden birincisi ölçeğe ilişkin toplam varyansın % 32’sini, ikinci faktör % 26’sını açıklamaktadır. İki faktörün açıkladıkları toplam varyans % 58’dir.

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamı için alfa değeri .79 dur.

Faktör döndürme sonrasında, ölçeğin birinci faktörünün 5 maddeden (2,3,4,5,6), ikinci faktörünün 3 maddeden (8,9,10) oluştuğu belirlenmiştir. Birinci faktörde yer alan maddelerin faktördeki yük değerleri .644 - .759 arasında değişmektedir. İkinci faktörde yer alan 3 madde için .779 - .834 arasındadır. Faktörlere maddelerin içerikleri incelenerek isim verilmeye çalışılmıştır. İlk faktörde yer alan maddelerin başa çıkma ile ilgili olduğu dikkate alınarak bu faktöre, “başa çıkma davranışı” ismi verilmiştir. İkinci faktörde yer alan maddeler ise yenilikçi davranış ile ilgilidir. Bu nedenle ikinci faktöre “yenilikçi davranış” ismi verilmiştir. Ölçek aynı zamanda tek faktörlüdür. Maddelerin döndürülme öncesindeki 1. faktör yük değerlerinin yüksek olması ve tek başına açıkladığı varyansın yüksek olması ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği” iki faktörlü olması yanında tek faktörlü olarak da kullanılabilir.

Uyarlanan ölçeğin betimsel istatistik değerleri ve ölçekte yer alan iki faktör arasındaki korelasyon katsayısı Tablo 5’de verilmektedir.

Tablo 5: Türkçe Ölçeğe Ait Betimsel İstatistikler

Faktör Adı	n	Madde sayısı	En düşük puan	En yüksek puan	\bar{X}	S	Medyan	Mod	r
Başta Çıkma Davranışı	87	5	7	20	15.76	2.44	16	16	.41
Yenilikçi Davranış	87	3	5	12	9.29	1.72	9	9	

Tablo 5 incelendiğinde “başa çıkma davranışı” adlı birinci faktörün ortalaması 15.76, standart sapması 2.44, en düşük puan 7, en yüksek puan 20, ortanca ve tepe değeri 16 dır. “Yenilikçi Davranış” adlı ikinci faktörün ortalaması 9.29, standart sapması 1.72, en düşük puan 5, en yüksek puan 12, ortanca ve tepe değeri 9 dur. Ölçekte yer alan iki faktör arasındaki korelasyon incelendiğinde, anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.41$, $p<.001$). Bu ilişkinin düşük olması ölçeğin bağımsız iki faktörden oluştuğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada, orijinal “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği” Türkçe’ye çevrilerek, 87 öğretmene uygulanmış ve geçerlik ve güvenilirliği belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 2 madde, bazı sorunların olduğu düşünülmüş çıkarılmış (bkz. EK 1), orijinal ölçekte 10 olan madde sayısı, Türkçe ölçekte 8 madde olarak belirlenmiştir (bkz. EK 2). Faktör analizi sonuçlarına göre, Türkçe ölçeğin 2 boyutlu olduğu, “başa çıkma davranışı” adı verilen birinci faktörünün 5 maddeden, “yenilikçi davranış” adı verilen ikinci faktörünün 3 maddeden oluştuğu bulunmuştur.

Orijinal ölçeğin farklı zamanlarda ölçülen güvenirlik alfa değeri .81 ve .76 olarak bildirilmiştir. Türkçe ölçeğin ise .79 alfa değerinde olduğu belirlenmiştir.

Tüm analiz sonuçları “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği”nin, öğretmenlerin öz-yeterliğini belirlemek amacı ile geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Ölçeğin öğretmenlerin öz-yeterlik inancının belirlenmesinde ve düşük öz-yeterlik inancına sahip öğretmenlerin kendilerine yönelik inançlarını güçlendiren etkinliklerin yapılabilmesinde önemli katkıları olacağı umulmaktadır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada bilgi ve görüşlerine başvurduğumuz değerli araştırmacılara teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Osman Horata, Doç. Dr. Ayten Genç, Doç. Dr. İbrahim Yıldırım, Yrd. Doç. Dr. Esin Atav, Yrd. Doç. Dr. Berna Gücüm, Öğr. Gör. Dr. Sinan Erten, Öğr. Gör. Dr. Ahmet İlhan Şen, Öğr. Gör. Dr. Melik Yaman, Araş. Gör. İbrahim Tuncel, Araş. Gör. Mehmet Öztürk, Okt. Pınar Yaman

KAYNAKLAR

- Atıcı, M. (2000). İlkokul öğretmenlerinin sınıf yönetiminde yetkinlik beklentisi rolünün İngiltere ve Türkiye’de seçilen bir araştırma grubu üzerinde incelenmesi. <http://www.yok.gov.tr/egfak/meral.htm>, [2003, Aralık 10].
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change, *Psychological Review*, 84 (2), 191-215.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy, In V.S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior*, (4), 71-81. Newyork: Academic Press.
- Enochs L. & G., Riggs, I. M. (1990). Further development of an elementary science Teaching efficacy belief instrument: A preservice elementary scale, *School Science and Mathematics*, 90 (8), 694-706.
- Gibson, S., & Dembo, M.H. (1984) Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76,569-582.
- Henson, R. K., Kogan, L. R., & Vacha-Haase, T., (2001). A reliability generalization study of the teacher efficacy scale and related instruments, *Educational and Psychological Measurement*, 61 (3), 404-420.
- Özkan, Ö., Tekkaya, C., & Çakıroğlu, J., (2002), Fen bilgisi aday öğretmenlerin fen kavramlarını anlama düzeyleri, fen öğretimine yönelik tutum ve öz-yeterlik inançları, *V. Ulusal Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*, ODTÜ, Ankara.
- Riggs, I. M., & Enochs L. G. (1990). Toward the development of an elementary teacher’s science teaching efficacy belief instrument, *Science Education*, 74 (69), 625-637.
- Savaşır, I, (1994), Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (33), 27-32.

- Schmitz, G.S., (2000), Zur Struktur und Dynamik der Selbstwirksamkeitserwartung von Lehrern. Ein protektiver Faktor gegen Belastung und Burnout?, Diggitale Dissertation, FU Berlin, <http://darwin.inf.fu-berlin.de/2000/29/>(2003, Aralık 5)
- Schmitz, G.S. & Schwarzer, R. (2000) Selbstwirksamkeitserwartung von Lehrern: Längsschnitt befunde mit einem neuen Instrument, *Zeitschrift für Pädagogische Psychologie*, 14 (1),12-25.
- Scholz, U., Dona, B.G., Sud, A., & Schwarzer, R., (2002), Is general self-efficacy a universal construct?, *European Journal of Psychological Assessment*, 18 (3), 242-251.
- Şahin, N., (1994), Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (33), 19-26.
- Tschanen-Moran, M., & Woolfolk A. H., (1998), Teacher efficacy: Its meaning and measure, *Review of Educational Research*, 68, 202-248.
- Tschanen-Moran, M., & Woolfolk A. H., (2001), Teacher efficacy: capturing an elusive construct, *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.
- Yavuzer, Y., & Koç, M., (2002), Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmen yetkinlikleri üzerinde bir değerlendirme, *Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 35-44.

EK 1

Ölçekten Çıkarılan Maddeler

- Madde: Çabalarsam sorunlu öğrencilerle iyi bir iletişim kurabileceğime kesinlikle inanıyorum.
- Madde: Öğrencilerimin gelişimi için ne kadar uğraşsam da, bu konuda fazla mesafe kat edemeyeceğimi biliyorum.

EK 2

Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği

Açıklama: Aşağıdaki öz-yeterlik inancınıza yönelik önermelerin size uygunluk derecesini lütfen boş bırakmadan, X koyarak belirtiniz.

	Bana uygun değil	Bana nadiren uygun	Bana çoğunlukla uygun	Bana tamamen uygun
1. Zor durumlarda bile ebeveynlerle iyi bir iletişim kurabilirim.				
2. En sorunlu öğrencilere bile sınavlar için gerekli konuları öğretebilirim.				
3. Gelecekte öğrencilerin bireysel sorunlarına daha iyi eğilebileceğime eminim.				
4. Dersim bölünse bile kesinlikle gerekli soğukkanlılığı koruyabilirim.				
5. Kendimi iyi hissetmediğim anlarda bile, derste öğrencilerle gerektiği gibi ilgilenebilirim.				
6. Uygun olmayan öğretim yapılarını değiştirecek yaratıcı fikirler geliştirebileceğime inanıyorum.				
7. Yeni projelerle öğrencilerin ilgisini çekebileceğime inanıyorum.				
8. Yeni gelişmeleri, bunlara şüpheyle bakan meslektaşlarıma aksine uygulayabilirim.				